

بسم الله الرحمن الرحيم

جمع بندی درس
تاریخ فرهنگ و تمدن
با تاکید بر هویت ایرانی- شیعی

مجمع تربیت فرهنگ
دبیرستان دخترانه فتم

مربوط به تاریخ فوق برنامه
پایه هشتم
نام معلم: خانم طیبه زاکانی

تفکیک اسلام در ۳ درجه و مبنا

- ۱- اسلام به معنا و مفهوم دین
- ۲- اسلام به معنا و مفهوم فرهنگ
- ۳- اسلام به معنا و مفهوم تمدن

▶ فرهنگ اسلامی:

▶ چیزی شبیه روح، مربوط به فکر و اندیشه

▶ تمدن اسلامی:

▶ چیزی شبیه جسم، مربوط به چیزهایی که ما می بینیم.

▶ دین اسلام همیشه ثابت است ولی فرهنگ و تمدن متناسب با تغییرات زمانی و مکانی متغیر است.

- ▶ فعالیت های پیامبر (ص)
- ▶ در طول ۱۳ سال مکه: دین را به فرهنگ تبدیل کردند.
- ▶ در طول ۱۰ سال مدینه: فرهنگ را به تمدن تبدیل کردند.
- ▶ ما در صدر اسلام شاهد ۲ فرهنگ هستیم:
- ▶ **فرهنگ عربی:** فرهنگ دوره جاهلیت
- ▶ **فرهنگ اسلامی:** نوع نگاه انسان مسلمان به جهان و انسان
- ▶ فرهنگ اسلامی نسبت به فرهنگ عربی، یک فرهنگ نوپا بود. این فرهنگ با سایر فرهنگ ها تلاقی پیدا کرد. تلاقی فرهنگ های مختلف در موضوع مشترک، چالش تولید میکند.
- ▶ رهبران فرهنگ اسلامی: امامان شیعه (ع)
- ▶ رهبران فرهنگ عربی: شیوخ و بزرگان قبایل

- ▶ مشکل امام علی (ع): تلاقی فرهنگ عربی و اسلامی
- ▶ امامان شیعه (ع) رویکرد و نقش فرهنگی را در پیش گرفتند نه رویکرد سیاسی را!
- ▶ اهل بیت (ع) به دنبال اصلاح فکری مردم بودند.
- ▶ تا وقتی امام در بین مردم مقبولیت نداشته باشد، در صحنه ی سیاست نمی تواند کاری بکند.
- ▶ امام علی (ع): علمی در سینه دارم که مشتاق افرادی هستم که از علم من بپرسند...

بررسی دستاوردهای شکوفایی علمی و
فرهنگی در ایران، مقایسه با اوضاع سایر
کشورها در آن زمان!

چه اتفاقی افتاد که بعد از آن همه
شکوفایی، ایران از غرب، عقب تر افتاد؟

آیا الان مسلمان ها دارای تمدن هستند یا خیر؟

آیا مسلمانان دارای تمدن مستقل از غرب هستند؟

نیاز به چه چیزهایی هست که جهان اسلام بتواند به هویت مستقل برسد؟

اگر فرهنگ و تمدن را به خیمه تشبیه کنیم، ستون مرکز آن، عقل و علم هست.

تمدن اسلامی بدون فرهنگ اسلامی پایدار نمی ماند!

فرهنگ، اساس هویت هر فرد و جامعه است.

برای تغییر یک جامعه، باید فرهنگ و تمدن آن را تغییر داد!

یادمون باشه تغییر در فرهنگ و تمدن، به معنای تغییر احکام دین نیست.

منابع پیدایش فرهنگ و تمدن اسلامی

۱) آموزه های وحیانی

قرآن

سنت و روش معصومین (ع)

۲) مواریث و دستاوردهای بشری

▶ (فرهنگ و تمدن در خلا ظهور نمی کند! ایرانی، عربی، ترکی، بربری، یونانی، چینی و...)

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

❖ (۱) دوره تاسیس (دوره ۲۳ ساله نبوت پیامبر «ص»)

معرفی و تبلیغ آموزه های اسلام
پیامبر (ص) در میان فرهنگ جاهلیت، به دنبال ترویج فرهنگ اسلامی بودند.

۱۳ سال مکه: تلاش ایجاد تغییرات فکری و فرهنگی در مردم (اندیشه سازی) ▶

۱۰ سال مدینه: تلاش برای ایجاد جامعه اسلامی و تشکیل حکومت (جامعه سازی) ▶

یادمون باشه همیشه ساختن اندیشه، مقدم بر جامعه سازی هست. (مثل انقلاب اسلامی ایران) ▶

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

❖ (۲) گسترش جغرافیایی فرهنگ و تمدن اسلامی

- ▶ دوره فتوحات و گسترش قلمرو اسلام
- ▶ دین اسلام از جزیره العرب خارج شد.
- ▶ یادمون باشه که فتوحات ارضی، لزوماً به فتوحات قلبی منجر نمی شه!
- ▶ **نقش تبلیغات فرهنگی برای گسترش اسلام ناب خلی مهمه (توجه به نقش امامان و اصحابشان در این زمینه)**

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

❖ (۳) دوره اخذ و اقتباس دستاوردهای فرهنگی و تمدنی اقوام دیگر (نهضت ترجمه)

- ▶ جذب دانشمندان غیرمسلمان
- ▶ ترجمه آثار و علوم اقوام دیگر در رشته های مختلف
- ▶ هدف بیت الحکمه (بزرگترین مرکز ترجمه): تسهیل راه های تحقیق، مطالعه، تالیف و ترجمه، ایجاد زمینه مطالعه برای همه مردم جهت آشنایی با حقایق و علوم سایر ملل

✓ یادمون باشه که گفتیم فرهنگ و تمدن، انسانی هستند و در خلا و بدون هیچ پیش زمینه ای به وجود نمیان؛ در واقع با نهضت ترجمه، تعامل علمی بین اسلام و فرهنگ های مختلف شکل گرفت.

- ۱- اسلام
- ۲- فرهنگ یونانی
- ۳- فرهنگ ایرانی
- ۴- فرهنگ هندی

سرچشمه های فرهنگ و تمدن اسلامی

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

❖ (۴) دوره خلاقیت و نوآوری (آغاز قرن ۴ تا اوایل قرن ۶)

▶ تا زمانی که تفکر اجتهادی و توجه به تولید علم بین مسلمانان رواج داشت ← روند رو به رشد مسلمانان

تعدادی از دانشمندان: ابوریحان بیرونی، فارابی، زکریای رازی، ابن سینا، خواجه عبدالله انصاری و...

عامل اصلی برای پیشرفت تمدن: علم

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

❖ (۵) مرحله ضعف و زوال فرهنگ و تمدن اسلامی (بخاطر حمله مغول و آسیبهای بعد از آن)

➤ هجوم مغولان باعث تضعیف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی جهان اسلام شد.

➤ روح کلی پیشرفت و ترقی در جوامع اسلامی حاکم نبود.

➤ کم رنگ شدن تولید علم و اجتهاد، گرایش به جبرگرایی (همه چیز تقدیر خداست!) و تقلیدگرایی

➤ به جای گرایش به امت اسلامی، دنبال قومیت گرایی بودند. (تعصب نژادی)

➤ عدم توجه به مشروعیت و مقبولیت در انتخاب حاکم (حکومت های موروثی، از پدر به پسر منتقل میشد.)

➤ حکومت های تجزیه شده و ضعیف

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

۶- خیزش مجدد جهان اسلام

- ▶ **تشکیل حکومت شیعی صفویه، رسمی کردن مذهب شیعه**
- ▶ (برای اولین بار در ایران بود که یک حکومت مقتدر سراسری، تشیع را به عنوان مذهب رسمی خود انتخاب کرد؛ هر چند تا قبل از آن در بعضی مناطق مختلف ایران، حکومت های محلی شیعی وجود داشت.)
- ▶ توجه به اجتهاد (پاسخگویی به نیازهای روز بر اساس قرآن و حدیث) برای برطرف ساختن نیازهای فقهی حکومت (اداره کشور، نیاز به قوانین و احکام شیعی داشت؛ دعوت از علمای لبنان و جبل عامل)
- ▶ توجه به اختراعات و علوم مختلف
- ▶ احیا و مرمت بناهای شیعی مثل حرم ائمه (ع) و بعضی شعائر (نمادها) شیعی مثل جشن عید غدیر، عزاداری عاشورا و.... در جهان اسلام
- ▶ گسترش هنر و معماری به سبکی نوین

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

► (۷) مرحله ضعف و زوال مجدد فرهنگ و تمدن اسلامی (پدیده استعمار)

► بعد از انقلاب صنعتی در اروپا، کشورهای صنعتی نیاز زیادی به مواد خام برای تولید انبوه کالا داشتند ← توجه کشورهای اروپایی به کشورهایی که نیروی کار یا مواد اولیه داشتند. ← شاهد کشورهای استعمارگر و مستعمره هستیم.

► ایجاد ارتباط و تعامل بین کشورهای اروپایی و سایر کشورها (نباید از اهداف استعماری آنها غافل بشیم! دنبال دزدی بودند).

► ضعف و افول مجدد تولید علم

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

❖ (۸) دوره استحاله فرهنگی مسلمانان در فرهنگ غرب (همزمان با دوره پهلوی در ایران)

▶ استحاله: حل شدن

▶ یعنی رضاشاه و محمدرضا شاه با تشویق دشمنان، فکر میکردند که دین اسلام، مانع پیشرفت ایران هست و تمام تلاششون رو برای برانداختن احکام و دستورات اسلام میکردند. (مثل کشف حجاب)

▶ می گفتند برای پیشرفت باید از فرق سر تا نوک پا، شبیه غربی ها بشیم!

▶ این تفکری بود که در خیلی از جوامع اسلامی که تحت استعمار هم بودند وجود داشت!

▶ دین اسلام را مانع پیشرفت کشور میدانستند.

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

❖ ۹) تجدید فرهنگ و تمدن اسلامی با آغاز انقلاب اسلامی ایران

طرح جدید و نو امام خمینی (ره): عمل به اسلام ناب، عامل نجات ملت های مسلمان است.
امام خمینی (ره) با توجه به آموزه های اسلام ناب، راه جدیدی جلوی پای همه ملت های جهان گذاشتند.
مکتب امام خمینی (ره)، مترقیانه ترین تفسیر از اسلام، متناسب با زمان ماست...

احیای تفکر اجتهادی...

حالا در این طرز فکر، جمهوری اسلامی ایران، رقیبی برای فرهنگ و تمدن غربی میشود!

چرا دشمن داره این طوری برای از بین بردن نظام اسلامی ایران خرج میکنه؟

موج بیداری اسلامی...

دوره بندی تاریخی فرهنگ و تمدن اسلامی

- ❖ (۱) تاسیس (دوره ۲۳ ساله نبوت پیامبر «ص»)
- ❖ (۲) گسترش جغرافیایی فرهنگ و تمدن اسلامی دوره فتوحات و گسترش قلمرو اسلام
- ❖ (۳) دوره اخذ و اقتباس دستاوردهای فرهنگی و تمدنی اقوام دیگر (عصر ترجمه)
- ❖ (۴) دوره خلاقیت و نوآوری (آغاز قرن ۴ تا اوایل قرن ۶)
- ❖ (تفکر اجتهادی و توجه به تولید علم بین مسلمانان، روند رو به رشد مسلمانان)
- ❖ (۵) مرحله ضعف و زوال فرهنگ و تمدن اسلامی
- ❖ (۶) خیزش مجدد جهان اسلام
- ❖ (۷) مرحله ضعف و زوال مجدد فرهنگ و تمدن اسلامی (پدیده استعمار)
- ❖ (۸) دوره استحاله فرهنگی مسلمانان در فرهنگ غرب (دوره پهلوی)
- ❖ (۹) تجدید فرهنگ و تمدن اسلامی با آغاز انقلاب اسلامی ایران

قانون و قاعده کمال طلبی در بشر، هیچ گاه توقف پذیر نیست.

- ▶ تکاملی که زندگی بشر رو به سوی آن می رود، فراز و فرودهایی دارد. (تاریخ، بالا و پایین دارد).
- ▶ ما بارها تجربه میکنیم و شکست می خوریم...
- ▶ هر شکستی برای ما درسی است برای پیدا کردن راه...
- ▶ نگاه خوش بینانه دین به عاقبت بشریت... بشر، در حال پیشرفت و تکامل است...
- ▶ عصر ظهور حضرت مهدی (عج)، تکامل یافته ترین دوره تاریخ است...

حالا وظیفه ما این هست که از این تاریخ عبرت بگیریم و با توجه به نقاط ضعف و پیشرفت قبلی،
راه روشنی برای آینده خودمون ترسیم کنیم.

مطالعات اسلامی در غرب

به نظر شما بزرگترین دانشکده شیعه شناسی جهان در کجاست؟

حوزه ها و زمینه های مطالعات اسلامی در غرب

- ▶ قرآن کریم
- ▶ زندگی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)
- ▶ تهیه فهرست ها و کلیات
- ▶ حدیث
- ▶ فقه و احکام اسلامی
- ▶ فلسفه، عرفان، تصوف و اخلاق
- ▶ فرق (فرقه ها) و مذاهب اسلامی
- ▶ زبان عربی
- ▶ تاریخ
- ▶ علم و تمدن اسلامی
- ▶ جغرافیا

انواع فعالیت های اسلام شناسی و انگیزه های آن

- ▶ تشکیل موسسات اسلام شناسی
- ▶ گردآوری و تصحیح نسخ (نسخه ها) خطی
- ▶ ترجمه آثار اسلامی به زبان های اروپایی
- ▶ ایجاد چاپخانه ها و موسسات انتشاراتی آثار شرقی
- ▶ چاپ مجله ها
- ▶ چاپ دائره المعارف اسلامی
- ▶ تشکیل همایش ها و کنگره های بین المللی
- ▶ سفر و سفرنامه نویسی
- ▶ فعالیت های تبشیری و تبلیغ مسیحیت
- ▶ اکتشافات باستان شناسی و تاسیس موزه های شرق شناسی

۴ موضع نسبت به رسول الله (ص) در مطالعات مستشرقان

- ۱- گروهی که اعتقاد دارند، پیامبر واقعا پیامبر و در قول و فعل صادق بوده. (تعداد این گروه اندک است).
- ۲- گروهی که اعتقاد دارند پیامبر (ص) در سخن و عمل صادق بود ولی از آنچه خیال میکرد دیده یا شنیده، سخن میگفت. (خوب بودن شخصیت پیامبر ولی انکار وحی)
- ۳- گروهی که معتقدند که محمد، همه آثار یهود و مسیحیت و اساطیر ادیان پیشین و روایات شفاهی مردمی را گرد آورد و سپس به نام وحی، آنها را میان قوم خود نشر داد. (انکار وحی)
- ۴- گروهی که سرسختانه در مقابل پیامبر موضع منفی دارند.

پیامبر اسلام یا رسول الله؟

بیشتر مستشرقان پیش فرض هایی برای تحلیل زندگی پیامبر (ص) در ذهن داشته اند؛ تفاوت آنها در میزان دشمنی و ضدیت با اسلام است؛ تعداد اندکی حقیقت طلب هستند.

محورهای قابل خدشه (اشکال دار) در موضوعات تاریخی

مطالعات تاریخی به منزله بخشی از مطالعات اسلامی، محکوم به اغراض و اهداف سیاسی و استعماری بوده است.

۱- برخورد متعصبانه علیه اسلام و مسلمانان

متهم ساختن آنها به توحش و خشونت و متهم ساختن اسلام به اینکه با شمشیر گسترش پیدا کرده.

۲- تحریف وقایع تاریخی

برجسته کردن برخی وقایع غیر مهم و به آرامی گذاشتن از کنار بعضی حوادث مهم، واژگونه نشان دادن برخی وقایع، افزودن وقایعی که اصلا در تاریخ اسلام نبوده و...
(مثل برجسته کردن انگیزه اقتصادی و کسب غیمت در فتوحات نخستین و...)

۳- غرب محوری

بزرگتر شمردن غرب از آنچه هست و نادیده گرفتن امتیازها و نقاط برجسته دیگر اقوام و تمدن ها
(مثل تقسیم تاریخ به دوران قدیم، قرون وسطی و عصر جدید،
یا مثلا الفاظی مثل خاور نزدیک، خاور میانه و خاور دور و...)

تاثیر مثبت تاریخ نگاری غربی در ایران: ساده نویسی و پرهیز از پیچیده نویسی

مهمترین شبه افکنی های مستشرقان درباره تمدن اسلامی

شیطنت یا کج فهمی؟!

► ۱- محدود شمردن دستاوردهای تمدن اسلامی در جنبه های مادی مانند ساختمان هاف نقاشی ها و اشیای باقیمانده؛

غفلت از مهمترین رسالت اسلام: یعنی انسان سازی و تحول روحی و معنوی انسانها

► ۲- برترشمردن عقل آریایی ها و اروپایی ها نسبت به عقل عرب ها و سامی ها و قائل شدن به وجود تفاوت فطری بین این ۲ نژاد بشری

► نتایج غلطشان: عرب ها به طبیعت حال خود، توان نوآوری در هیچ زمینه علمی را ندارند و اهل خرافات و علوم غریبه هستند.

► برای اثبات مدعای خودشان: همه دانشمندان اسلامی جز تعداد اندکی غیر عرب بوده اند.

► نفی و انکار تمدن اسلامی! تمدن اسلامی، ترکیبی از دستاوردهای دیگر تمدن هاست!

► حذف صفت اسلامی از آن و توصیف آن به تمدن عربی! (نفی جنبه الهی تمدن اسلامی)

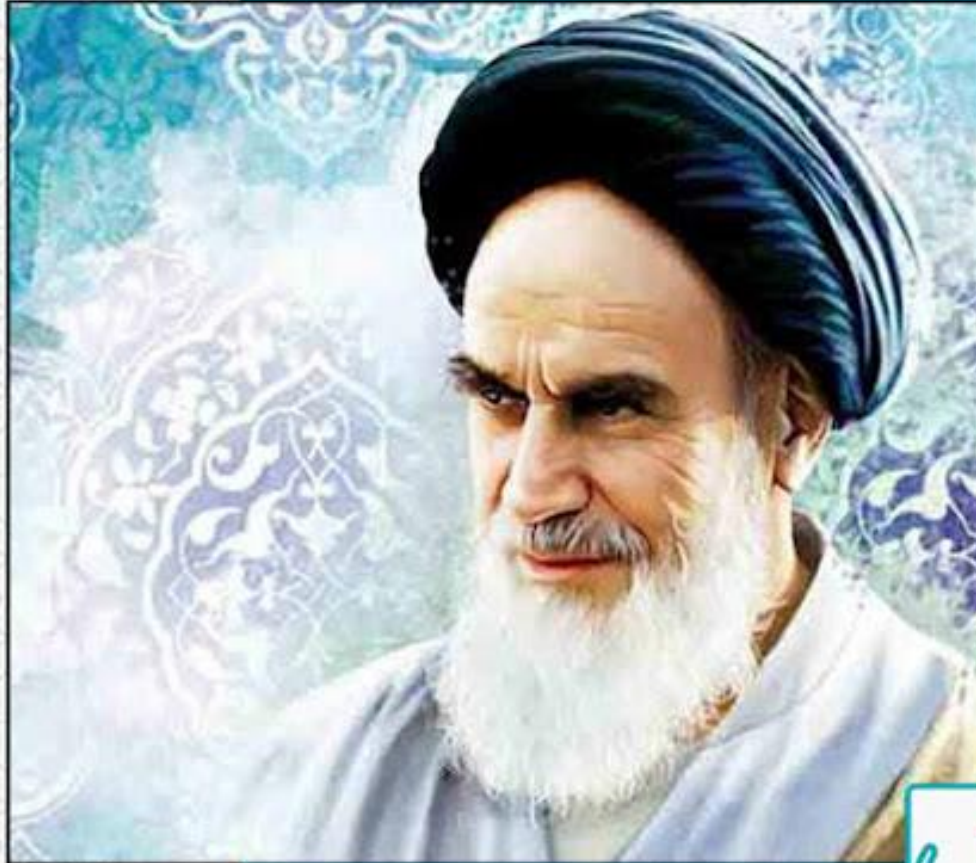
دیدگاه امام خمینی (ره) پیرامون اقدامات مستشرقین:

کارشناسان استعمار با کمال تزویر و حيله، با اسم اسلام دوستی و شرق شناسی، پرده های زخیمی بر چهره نورانی اسلام کشیده و اسلام را با معماری ها و نقاشی، ابنیه (بناها) عالیّه و هنرهای زیبا معرفی کرده نموده و حکومت های جائرانه (ظالمانه) ضد اسلام اموی و عباسی و عثمانی را به اسم خلافت اسلامی به جامعه ها تحویل داده اند و چهره واقعی اسلام را در پشت این پرده ها پنهان نگاه داشته، به طوری که امروز مشکل است ما بتوانیم حکومت اسلام و تشکیلات اساسی و سیاسی و اقتصادی و اجتماعی آن را بر جوامع بشری حتی مسلمین بفهمانیم.

امام خمینی (ره)

من التماس می کنم به ملت ایران
غروب زده ها را کنار بگذارید

www.OudsOnline.ir

شما از مباحث امسال درس فرهنگ و تمدن
ملل اسلامی، چه نتایجی گرفتید؟

الان وظیفه ما چیست؟